

за своїми наслідками характер переродження суспільних відносин. Саме цим пояснюється, що ці конструкти знаходяться у центрі уваги і правоохоронних інститутів, і суспільства в цілому. Такий підхід є виправданим, але успішна боротьба по їх подоланню у сфері господарської діяльності буде ефективною лише в разі боротьби з усією сукупністю існуючих в ній девіантних конструктів.

Всі форми девіантної соціально-правової поведінки у сфері господарської діяльності, оскільки вони пов'язані з певними суперечностями соціально-правових конструктів, виступають як конкретна об'єктивна реальність. Але це не означає, що суспільство не може вплинути на них. Конструкти мають діяльну природу, а це означає, що існують реальні і ефективні шляхи впливу на них. Головними напрямками такого впливу є радикальні зміни у рівні правової культури не окремих прошарків або фахових груп, а суспільство в цілому; неухильне дотримання законності на усіх рівнях; забезпечення невідворотності кримінального покарання або інших заходів економічного впливу за будь-яке відхилення від регулюючих норм господарської діяльності, а також суворе дотримання таких господарсько-управлінських принципів як прозорість рішень, соціальна доцільність та повна відповідальність за свої дії будь-якого суб'єкта господарської діяльності.

І.О. Христинч,
доцент кафедри
кримінології і кримінально-виконавчого права
Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого,
ст. наук. співробітник сектору вивчення причин
злочинності Інституту вивчення
проблем злочинності АПРН України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Система реєстрації та обліку злочинів завжди хвилює суспільство. Зараз в країні встановлена державна реєстрація, яка є прерогативою органів МВС і може використовуватися як засіб забезпечення маніпулювання статистичними показниками, як в бік пітучного підвищення кількісних показників роботи оперативних органів, так і навпаки.

Дані види злочинів охоплюють злочини, які передбачені розділом VII (статті 199-235) Особливої частини Кримінального кодексу України. Звітність останніх років свідчить про те, що питома

вага цих злочинів у загальній кількості усіх зареєстрованих злочинів складає приблизно 2%. Систематична звітність органів МВС України відносить їх до складу злочинів економічної спрямованості. Причому у зв'язку з введенням в дію нового Кримінального кодексу у звітності органів МВС України присутній розділ "Злочини економічної спрямованості", до яких не зрозуміло чому відносяться злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод, злочини проти власності, злочини у сфері господарської діяльності, злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і злочини у сфері службової діяльності. Вважаємо, що запропонований перелік злочинів є недосконалим, тому що обчислюються зовсім різні за змістом злочини, які не мають ніякого відношення до злочинів, вчинених у сфері економічної діяльності.

В цілому в останні роки в Україні можна відмітити зростання кількості зареєстрованих злочинів цієї категорії. Так, у 2001 зареєстровано злочинів у сфері господарської діяльності 6904, у 2002 р. - 8907, 2003 р. - 8255, у 2004 р. - 9590. Зростання у 2004 р. по відношенню до 2001 р. склало 38,9%. Така ж тенденція відмічається і в 2005 р.

В 2003 р. було засуджено осіб за злочини у сфері господарської діяльності 4161, в 2004 р. - 4902, зростання склало 17,8%. При цьому слід звернути увагу на те, що в тих випадках, коли особа засуджена одночасно за декілька статей кримінального кодексу, вона буде в статистичному звіті органів суду обліковуватися за найбільш тяжкою статтею кримінального кодексу, що призводить інколи до висновків, що більшість статей кримінального кодексу взагалі не застосовуються. Так, протягом 2003, 2004 та I півріччя 2005 р. не було ні одного засудженого за статтями 214 (Порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння), 217 (Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма), 220 (Приховування стійкої фінансової неспроможності), 223 (Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів), 228 (Примушування до антиконкурентних узгоджених дій), 230 (Порушення антимонопольного законодавства), 231 (Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю), 232 (Розголошення комерційної таємниці), 234 (Незаконні дії щодо приватизаційних паперів). Такий порядок обліку злочинів у судовій статистиці, на нашу думку, не відповідає одному із основних принципів статистичного забезпечення всебічної характеристики досліджуваних явищ і недостатньо повно їх відтворює.

На справді у 2002 році з розглянутих складів не порушувалися в органах МВС кримінальні справи тільки за статтями 230

(Порушення антимонопольного законодавства) і 232 (Розголошення комерційної таємниці); у 2003 р. - за статтями 214 (Порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння), 230; у 2004 р. - за статтями 203 (Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем, зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва), 228 (Примушування до антиконкурентних узгоджених дій) і 230; тобто можна констатувати, що протягом дії чинного Кримінального кодексу ні разу не застосовувалась лише стаття 230. Всі інші статті кримінального кодексу хоча і рідко, але застосовуються.

Взагалі, розглянуті види злочинів необхідно вивчати з урахуванням рівня їх латентності. З цією метою необхідно використовувати додаткові джерела інформації, тому що дані правоохоронних органів не в повній мірі характеризувати злочинність у сфері господарської діяльності. В першу чергу, необхідно налагодити щорічне систематичне опитування громадськості про стан злочинності у сфері господарської діяльності. Лише враховуючи ці дані, можна отримати більш реальну картину про стан злочинності у сфері господарської діяльності, тим паче, що у більшості європейських держав такі опитування проводяться систематично.

Аналізуючи дані вибіркового дослідження стану злочинності у сфері господарської діяльності, нами було встановлено, що істотну питому вагу складають злочини цієї категорії, які призупиняються на стадії досудового слідства з різних причин. (За статистичними даними практично кожна сьома кримінальна справа цієї категорії).

Тим паче, що є факти зняття з обліку деяких видів злочинів органами прокуратури, тому що вони були порушені з метою продемонструвати зростання злочинів у сфері господарської діяльності і для нарощування показників боротьби з цим явищем.

За наявності таких статистичних даних дуже складно оцінити реально стан та тенденції злочинності в сфері господарської діяльності. Інакше кажучи, ми можемо одержати які завгодно висновки, оперуючи подібними статистичними даними.

Тривалий термін часу йде дискусія про необхідність в розробці єдиної уніфікованої обліково-статистичної картки у сфері правопорушень, яка була б обов'язковою для застосування відповідними органами і містила б необхідні дані від моменту виявлення злочину до моменту відбуття покарання особою, яка засуджена за вчинення цього злочину. З цією метою пропонуємо створити в країні єдину інформаційно-аналітичну систему, яка зможе забезпечити централізований збір інформації. Така "міжвідомча" статистика дозволить аналітично прослідкувати за проходженням кримінальної справи через усі стадії кримінального правосуддя.